

Artur Sępnia
nr albumu: 117828
kierunek: Językoznawstwo
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Wydział Nauk Humanistycznych
Instytut Filologii Angielskiej

Promotor: dr hab. Anna Bloch-Rozmej

*Implementing Bilingual Education and Content Language
Integrated Learning in Polish Primary Schools*

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska stanowi pierwszą próbę holistycznego opisu procesu wdrażania edukacji dwujęzycznej w nauczaniu wczesnoszkolnym w polskich szkołach podstawowych. Badania w zakresie edukacji dwujęzycznej zostały oparte na innowacji pedagogicznej realizowanej w okresie czterech lat szkolnych w Dwujęzycznej Szkole Podstawowej Smart School w Zamościu. Grupa kontrolna uwzględniona w badaniu składała się z 37 uczniów szkoły rozpoczynających naukę w klasie pierwszej w latach szkolnych 2012/2013 i 2013/2014.

Rozprawa rozpoczyna się od nakreślenia szerszego tła dwujęzyczności w aspekcie metodologicznym, historycznym i kulturowym, poprzez odniesienie się do dwujęzyczności w Ameryce Północnej, a także analizie kwestii związanych z europejskim odpowiednikiem edukacji dwujęzycznej, mianowicie Zintegrowanym Nauczaniem Przedmiotowo-Językowym (CLIL). Badanie praktyczne poprzedzone jest więc dogłębną analizą natury edukacji dwujęzycznej oraz CLIL przedstawioną w trzech pierwszych rozdziałach.

Kluczowym celem rozdziału pierwszego jest ukazanie najważniejszych cech dwujęzyczności i edukacji dwujęzycznej. W pierwszej części tego rozdziału przedstawione są różne definicje dwujęzyczności oraz stanowisko autora względem tych definicji, a następnie charakterystyka poszczególnych typów dwujęzyczności. W tej części rozprawy podniesione zostają również kwestie dotyczące dwujęzycznego rozwoju we wczesnym dzieciństwie, mianowicie procesu dwujęzycznego nabywania języka u małych dzieci oraz wpływu dwujęzyczności na ich rozwój poznawczy i językowy. Druga część tego rozdziału jest poświęcona opisowi pojęcia edukacji dwujęzycznej, nakreśleniu głównych jej celów oraz zdefiniowaniu różnych typów dwujęzycznych programów edukacyjnych. Ostatnia część rozdziału poświęcona jest analizie postaw różnych zainteresowanych stron biorących udział w kształceniu dwujęzycznym (rodziców, uczniów i nauczycieli).

W rozdziale drugim dyskusja przekierowana zostaje na opis Teorii Inteligencji Wielorakich Howarda Gardnera, która jest jednym z filarów praktycznej nauki w systemie dwujęzycznym w Smart School. Po zarysowaniu ogólnej istoty inteligencji, teoria prof. Gardnera podana jest gruntownemu opisowi, a następnie krytycznej analizie. Teoria ta jest następnie omówiona pod względem stylów uczenia się i, co najważniejsze, możliwych sposobów jej realizacji w placówkach edukacyjnych, zwłaszcza pod kątem nauki języków obcych oraz edukacji dwujęzycznej.

Rozdział trzeci stanowi gruntowną analizę europejskiego odpowiednika edukacji dwujęzycznej, mianowicie CLIL. Po klarownym określeniu różnic w ujęciu CLIL wśród naukowców przedstawiony jest opis inicjatyw różnych podmiotów w dziedzinie kształcenia metodą CLIL, zarówno ogólnych (Unia Europejska, rządy poszczególnych krajów), jak i oddolnych (poszczególne środowiska edukacyjne, szkoły i nauczyciele). Sposoby realizacji CLIL w środowisku edukacyjnym są następnie zilustrowane na przykładzie wybranych krajów europejskich (Hiszpania, Włochy i Finlandia). Następnie przedstawiane są sposoby wdrażania CLIL w polskim kontekście edukacyjnym, wraz z opisem Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Dwujęzyczności Bilinguis - jedynej pozarządowej organizacji działającej w kwestii szerzenia idei dwujęzycznej edukacji w Polsce. W kolejnej części tego rozdziału w kompleksowy sposób streszczone zostają regulacje prawne warunkujące istnienie kształcenia dwujęzycznego w Polsce. Teoretyczne rozważania poparte zostają wynikami badania ilościowego szkół realizujących metodę CLIL w polskiej edukacji gimnazjalnej i licealnej, oraz, co najważniejsze dla celów niniejszej pracy, unikalnym, autorskim badaniem ilościowym polskich szkół podstawowych prowadzących edukację dwujęzyczną. Dyskusja w tym rozdziale kończy się analizą możliwych korzyści i wad podejścia CLIL w edukacji.

Po nakreśleniu teoretycznego tła badań, rozdział czwarty jest w pełni dedykowany praktycznej analizie czteroletniego procesu prowadzenia edukacji dwujęzycznej wśród badanej grupy uczniów. Po dogłębnym opisie środowiska szkolnego, w którym prowadzone było badanie, następuje praktyczny opis sposobów wprowadzania Teorii Inteligencji Wielorakich do edukacji szkolnej (poprzez tak zwane *Zajęcia Gardnerowskie* i inne lekcje szkolne prowadzone z uwzględnieniem teorii prof. Gardnera). W kolejnej części szczegółowo opisany jest zarys procesu kształcenia dwujęzycznego w Smart School, włączając sformułowanie pytań badawczych, przedstawienie zasad prowadzenia innowacji i jej ewaluacji, oraz opis grupy kontrolnej uczniów i ich nauczycieli. Następnie przedstawiona jest analiza danych i ocena narzędzi badawczych, wraz z opisem modyfikacji wprowadzonych w

okresie eksperymentalnym. W końcowej części tego rozdziału dokonana zostaje analiza typu SWOT (mocne strony - słabe strony - szanse - zagrożenia) dwóch rodzajów nauczania dwujęzycznego, mianowicie: edukacji prowadzonej przez jednego - wiodącego nauczyciela dwujęzycznego w grupie, lub przez zespół dwóch nauczycieli - edukacji zintegrowanej i języka obcego). Rozdział kończy się gruntowną analizą wyników badań i możliwości ich implikacji w polskiej edukacji wczesnoszkolnej. Załączniki (I-VI), w postaci praktycznych narzędzi wypracowanych w procesie wprowadzania innowacji, uzupełniają jej opis metodologiczny.

W procesie gromadzenia danych podlegających analizie badawczej wykorzystane zostały różnorodne narzędzia badawcze: kwestionariusz dla nauczycieli klas dwujęzycznych (pięciu nauczycieli), obserwacje lekcji (48 godzin dydaktycznych w ciągu czterech lat szkolnych), dyskusje z nauczycielami biorącymi udział w innowacji, gromadzenie i analiza wyników wewnętrznych i zewnętrznych badań poziomu edukacji badanej grupy uczniów (Ogólnopolski konkurs wiedzy - Zuch i Ogólnopolskie Badanie Umiejętności Trzecioklasisty - OBUT) oraz konkluzje sformułowane na podstawie obserwacji procesu kształcenia dwujęzycznego w Smart School i innych dwujęzycznych szkołach podstawowych w Polsce.

Wnioski, które zostały sformułowane po analizie danych zebranych podczas badań stanowią podstawę dla interesujących rozważań przedstawionych w konkluzji pracy. Informacje uzyskane w wyniku analizy kwestionariusza nauczycieli dwujęzycznych, która poparta została licznymi rozmowami autora pracy z tymi pracownikami pozwoliły dostrzec ciekawe konkluzje płynące z procesu kształcenia dwujęzycznego. Po pierwsze, dzieci nieświadomie rozwijają umiejętność zmieniania kodu językowego w komunikacji z nauczycielem i grupą rówieśniczą (code-switching). Po drugie, uczniowie wydają się być bardziej skoncentrowani podczas zajęć dwujęzycznych w porównaniu z jednojęzycznymi lekcjami. Ponadto, dzieci są bardziej zmotywowane i aktywne podczas edukacji dwujęzycznej w porównaniu z kształceniem jednojęzycznym.

Niezwykle ciekawe wnioski płyną także z ilościowego badania liczby szkół podstawowych zawierających w swojej nazwie słowo dwujęzyczna, jako, że w przeciągu trzech lat wzrosła ona z 14 do 24 takich instytucji, co stanowi wzrost o 71%. W związku z tym wzrosła również liczba uczniów tychże szkół (z 1452 do 2207 dzieci), ukazując 52% wzrost. To porównanie jest dowodem na szybki rozwój liczby dwujęzycznych szkół podstawowych i uczniów uczących się w tych placówkach, co jeszcze bardziej uwydatnia wartość tej rozprawy dla rozwijającego się z impetem środowiska szkół dwujęzycznych w Polsce.

Wyniki egzaminów zewnętrznych i wewnętrznych pozwoliły na śledzenie rozwoju edukacyjnego dzieci w grupie kontrolnej. Wyniki oceny wewnętrznych badań przyczyniły się do bieżącej i końcowej oceny samej innowacji i jej wpływu na kluczowe obszary edukacji matematycznej i polonistycznej. Analiza wyników egzaminów zewnętrznych (Zuch, OBUT) pozwoliła na porównanie wyników edukacyjnych grupy kontrolnej w szerokiej perspektywie - z rówieśnikami na poziomie ogólnokrajowym. Dane te wyraźnie podważają domniemanie, że edukacja dwujęzyczna może mieć negatywny wpływ na rozwój edukacyjny dzieci w pierwszym etapie nauki, gdyż wszystkie wyniki badań grupy kontrolnej z matematyki i języka polskiego były znacznie powyżej średniego progu na poziomie kraju.

Możliwość obserwacji dwóch modeli dwujęzycznego prowadzenia zajęć (dwujęzyczny nauczyciel i zespół dwóch nauczycieli współpracujących - w języku polskim i angielskim) w tej samej grupie uczniów stworzyła niepowtarzalną okazję obserwacji tych samych dzieci uczących się w oparciu o oba modele. Analiza SWOT została przeprowadzona, aby jasno przedstawić wyniki badań, nieco faworyzując pierwszy model nauczania w tej grupie dwujęzycznej (jeden, dwujęzyczny nauczyciel).

Podsumowując, praca jest innowacyjną próbą zbadania możliwości dwujęzycznego podejścia do wczesnoszkolnej edukacji w Polsce. Pogłębiona analiza zagadnień teoretycznych dotyczących edukacji dwujęzycznej, CLIL i Teorii Inteligencji Wielorakich, wraz z wynikami, wnioskami i implikacjami w oparciu o praktyczne badania przedstawione w tej pracy, są podstawą do rozważenia kompleksowego wprowadzenia dwujęzycznej edukacji w polskim wczesnym nauczaniu w szkołach podstawowych na poziomie ogólnokrajowym.